

TARTALOM

Köszönetnyilvánítás	15
Tisztelt Gyógypedagógus Hallgató!	17
1. EGÉSZSÉG, BETEGSÉG	19
2. VÉDEKEZŐKÉPESSÉGÜNK	23
2.1. Immun szervrendszer	23
2.1.1. Természetes immunitás	26
2.1.2. Specifikus, szerzett immunitás	26
2.1.3. Védekező funkciók a bőrben	27
2.1.4. Mukociliáris védelem	28
2.1.5. Védekezés a tápcsatornában	28
2.1.5.1. A szájüreg, garat mikrogenomja	29
2.1.5.2. A gyomor és a bélrendszer mikrogenomja	29
2.1.6. Védekezés a hüvelyben (a hüvely endoflorája, mikrogenomja)	29
2.1.7. Véralvadás	30
2.1.8. Gyulladás	30
2.1.9. Helyreállítás	33
2.2. Immunfolyamatok	34
2.2.1. Antitestek, ellenanyagok	35
2.3. Komplement, opszonin	35
2.3.1. Komplement	35
2.3.2. Opszonin, opszonizáció	36
2.3.3. Kemotaxis	36
2.4. Autoimmun folyamatok	36
2.5. Allergia	37
2.5.1. I-es típusú túlérzékenységi reakció	37
2.5.2. II-es típusú túlérzékenységi reakció	38
2.5.3. III-as, IV-es, V-ös típusú túlérzékenységi reakciók	39
2.6. Láz	39
2.7. Fájdalom	40
2.7.1. Természetes fájdalomcsillapítás	41
2.7.1.1. Természetes ópiátok	42
2.7.1.2. Ópioid receptorok	42
2.7.1.3. Természetes cannabinoidok (endocannabinoidok)	44
2.7.1.4. Cannabis receptorok: CB1, CB2	45
2.7.2. Idegrendszer „fájdalom” pályái, összeköttetései	45

2.8. Stressz	47
2.9. Az ember sajátos védekező reflexei, funkciói	49
2.9.1. A légző szervrendszer védekező reflexei	49
2.9.2. A táplálkozás szervrendszerének védekező reflexei, funkciói	50
2.9.3. A látószerv, a halló- és egyensúlyszerv védekező reakciói	52
2.9.3.1. Látószervünk	52
2.9.3.2. Hallószervrendszer, egyensúlyszerv	53
2.10. Védekezésben közreműködő, védekezést összehangoló tényezők	53
2.10.1. Hormonok	53
2.10.2. Vitaminok	54
2.10.3. Makroelemek, nyomelemek	54
2.10.4. Antioxidánsok, flavonoidok	55
2.10.5. Fitoösztrogének	55
3. A SZERVEZETET MEGTÁMADÓ, KÁROSÍTÓ HATÁSOK	57
3.1. Az éghajlat hatásai az egészségre	58
3.2. Fizikai hatások	59
3.2/A) Éles, hegyes eszközök, lövedékek, repeszek	59
3.2/B) Tompa erőhatások	60
3.2/C) Nyomás változása	62
3.2/D) Sugárhatások	62
3.2/D/1. Radongáz (Rn)	64
3.2/D/2. Elektromágneses sugárzás	64
3.2/D/2.1. γ -sugárzás	65
3.2/D/2.2. Mobiltelefon, laptop, tablet	65
3.2/D/2.3. Fény (fotokémiai hatás)	66
3.2/D/2.3.1. A fény biológiai hatásai	66
3.2/D/2.3.2. Fényszennyezés, fényterhelés	67
3.2/D/3. Részecskesugárzás	68
3.2/D/4. Az ionizáló sugár biológiai hatása	69
3.2/E) Elektromosság	71
3.2/F) Idegen anyagok, „testidegen” anyagok	72
3.2/G) Hőhatás	73
3.2/H) Hang, zaj, zörej hatása	74
3.2/H/1. A hanghatás patofiziológiája	75
3.2/H/2. A folytonos zaj, zajszennyezés hatása az emberi halló szervrendszerre	76

3.3. Vegyi kórokok	77
3.3.1. A szervezet anyagcséréje/működése során felszabaduló káros anyagok ..	77
3.3.1.1. A nitrogén- és a fehérje-anyagcsere zavarai	77
3.3.1.2. A szénhidrát-anyagcsere zavarai	79
3.3.1.3. A veseműködés zavarai	79
3.3.1.4. HDL-K, LDL-K.	80
3.3.2. A szervezetbe jutott, bejuttatott anyagok	81
3.4. Szervezetünk elleni biológiai „támadások”	82
3.4.1. Genetikai kórokok (genomban tárolt betegségek, mutációk)	82
3.4.2. Antigének, haptének	83
3.4.3. Aktiválódott proteolitikus enzimek	83
3.4.4. Vérellátási zavarok	83
3.4.5. Szabad gyökök (free radicals)	84
3.4.6. A homeosztázis felborulása	85
3.4.6.1. Az izohidria felborulása	85
3.4.6.1.1. Respiratorikus acidózis	86
3.4.6.1.2. Metabolikus acidózis	86
3.4.6.1.3. Respiratorikus alkalózis	87
3.4.6.1.4. Metabolikus alkalózis	87
3.4.6.2. Az izovolémia felborulása (egyúttal fellépő izoionia, izotónia, izozozmia zavarok)	88
3.4.6.2.1. Hiperhidráció	88
3.4.6.2.2. Dehidráció	89
3.4.7. PRION (protein like organisme, protein infection)	90
3.4.7.1. Creutzfeld-Jacob-betegség (= spongiform encephalopathia, szivacsos agyvelőgyulladás)	90
3.4.8. Immunhiányos állapotok (immundeficienciák)	91
3.4.9. A cirkadián ritmus zavarai	92
3.4.10. Epigenetika	94
3.4.10.1. Epigenetikai változásokhoz vezető okok	95
3.4.10.2. Életkor és epigenetika	96
3.4.11. Mikroorganizmusok	97
3.4.11.1. A mikrogenom egyensúlyának felborulása	97
3.4.11.2.1. Virionok, vírusok	98
3.4.11.2.1.1. Gyakori vírusfertőzések	99
3.4.11.2.1.2. Magyarországon ritkán előforduló vírusfertőzések	103
3.4.11.2.1.3. Nemi szervek betegségeit okozó vírusok	104
3.4.11.2.1.4. Magyarországon még nem észlelt vírusfertőzések	104
3.4.11.3. Baktériumok	105
3.4.11.3.1. Gennykeltő és légúti fertőzéseket okozó baktériumok	106

3.4.11.3.2. Tápcsatorna-fertőzéseket okozó baktériumok	107
3.4.11.3.3. Hazánkban ritkán előforduló fertőzéseket okozó baktériumok	109
3.4.11.3.4. Nemi szervek betegségeit okozó baktériumok	111
3.4.11.3.5. A hazai lakosságot manapság újból fenyegető baktériumok.	111
3.4.11.4. Gombák.	113
3.4.12. Paraziták	114
3.4.12.1. Protozoonok	114
3.4.12.2. Férgek.	116
3.4.13. Ízeltlábúak.	117
4. TÖBB SZERVRE, SZERVRENDSZERRE TERJEDŐ BETEGSÉGEK.	119
4.1. Metabolikus szindróma (MetS)	119
4.1.1. Obesitas	121
4.2. Rosszindulatú daganatos megbetegedések.	123
4.2.1. A rákbetegség gyakorisága	123
4.2.2. A rákbetegség kockázati és prediszpozíciós tényezői	123
4.2.3. A karcinóma (cc) jellemzői.	128
4.2.4. Tumorgenetika	128
4.2.5. A karcinóma kialakulásának elméletei	128
4.2.6. Rák és apoptózis	130
4.2.7. Rák és mutációk	130
5. SZERVRENDSZEREK, SZERVEK KÓRTANÁRÓL RÖVIDEN.	131
5.1. Congenitalis (fejlődési) rendellenességek.	131
5.2. Connatalis (veleszületett) betegségek	132
5.3. Traumák, támasztó és mozgásszervi bajok.	132
5.3.1. Törés (fractura).	132
5.3.2. Rándulás	133
5.3.3. Ficam	133
5.3.4. Az ízületek belső sérülései.	134
5.3.5. A gerinc sérülései	134
5.3.6. Az izmok és inak sérülései	135
5.3.7. Izombénulások	135
5.3.8. A simaizom működési zavarai	136
5.4. A keringés szervrendszere	137
5.4.1. A keringési rendszer gyulladásai	137
5.4.2. Az endothel funkció zavarai	138
5.4.3. Atherosclerosis (arteriosclerosis).	138
5.4.3.1. Angina pectoris, myocardalis infarctus.	140
5.4.4. Érsérülések	140

5.4.5. Trombózis, thrombus, embolus, embolizáció	141
5.4.6. Magas vérnyomás (hipertónia, hipertenzió)	141
5.4.7. Alacsony vérnyomás (hipotenzió, hipotónia)	142
5.4.8. A szív ingerképzésének, ingervezetésének zavarai.	143
5.4.9. Belső elválasztású mirigyek működési zavara okozta keringési betegségek	144
5.4.10. A vér betegségei	144
5.4.10.1. Anémia (vérszegénység)	145
5.4.10.2. Trombocitopénia	146
5.4.10.3. Trombocitopátia.	146
5.4.10.4. Policitémiák	146
5.4.10.5. Trombocitémia	146
5.4.10.6. Fehérvérsejt (FVS)	147
5.4.10.7. A csontvelőműködés romlása.	147
5.5. Az immunrendszer kórtana	148
5.5.1. Kóros, hibás működések	148
5.5.1.1. Autoimmun betegségek.	148
5.5.2. Rosszindulatú betegségek	149
5.5.2.1. Leukémiák.	149
5.5.2.1.1. Heveny (akut) limfoid leukémia (ALL)	149
5.5.2.1.2. Heveny (akut) mieloid leukémia (AML)	150
5.5.2.1.3. Idült (krónikus) limfoid leukémia (CLL, B-CLL).	150
5.5.2.1.4. Idült (krónikus) mieloid leukémia (CML)	150
5.6. Az idegrendszer kórtana (neuropatológia)	151
5.6.1. Magzati korban kialakult rendellenességek	151
5.6.2. Perinatális károsodások.	152
5.6.2.1. Hipoxiás, iszkémiás encefalopátia (HIE)	153
5.6.3. Koponya- és agysérülések	154
5.6.4. Koponyaűri nyomásfokozódás (KNYF)	156
5.6.5. Agyvelő- és agyburokgyulladások	156
5.6.5.1. Agyvelőgyulladás (encephalitis)	157
5.6.5.2. Agyhártyagyulladás (meningitis).	157
5.6.5.3. Agytályog	158
5.6.6. Neuritis, polyneuritis, radiculitis (ideg, idegek, ideggyök gyulladása)	158
5.6.7. Apraxia.	159
5.6.8. A reflexek működészavarai	160
5.6.9. Az arousal és reticular activating system (RAS) zavarai.	160
5.6.10. Extrapyramidális tünetcsoportok	161
5.6.11. Kisagyi tünetcsoportok	163
5.6.12. Tremorok.	164

5.6.13. Fejfájások.....	165
5.6.13.1. Fejfájás – önálló betegség	166
5.6.13.2. Fejfájás mint tünet	168
5.6.14. Alzheimer-kór	171
5.6.15. Demencia	174
5.6.16. Epilepszia.....	175
5.6.16.1. Az epilepszia típusai	176
5.6.16.2. Az epilepszia genetikai kutatásai	179
5.6.16.3. Kutatások az epilepszia kezelésében	179
5.6.17. Demyelinisatio	179
5.6.17.1. Sclerosis multiplex (SM, encephalomyelitis disseminata)	180
5.6.18. TIA (Transient ischaemic attack).....	181
5.6.19. Intermittáló vertebrobaziláris keringési elégtelenség	181
5.6.20. Stroke („szélütés”)	182
5.6.20.1. A stroke okai	182
5.6.20.2. A stroke tünetei	183
5.6.21. Glasgow coma scale (GCS).....	184
5.6.21.1. Módosított Glasgow Coma Scale	185
5.6.22. Bezártság tünetcsoport (Locked-in syndroma).....	185
5.6.23. Alvás.....	186
5.6.23.1. Alvászavarok.....	186
5.6.23.2. Altatás és tudat	189
5.6.24. Az agyfunkciók zavarai	190
5.6.25. Szédülés	191
5.6.26. Hormonzavarok okozta idegrendszeri bajok	192
5.6.26.1. Hypothyreosis.....	192
5.6.26.2. Idegrendszeri hatást kiváltó más endokrinzavarok.....	193
5.6.26.3. Táplálkozási zavarok okozta idegrendszeri kórképek	193
5.6.27. Daganatok az idegrendszerben	194
5.7. Gyermekpszichiátria.....	194
5.7.1. A gyermekpszichiátriai kórképek okai.....	195
5.7.2. A gyermekpszichiátriai kórképek kialakulásának elméletei	197
5.8. Az érzelmi (emocionális) folyamatok zavarai	198
5.9. A beszéd szervrendszere	201
5.10. A légzés szervrendszere	203
5.11. Endokrin kórképek.....	208
5.12. A táplálkozás szervrendszere	211
5.13. Táplálkozási zavarok.....	218
5.13.1. Táplálkozással összefüggésben kialakult állapotok	219

5.13.1.1. Hiányos étkezés („hiánybetegség”, malnutritio)	219
5.13.1.2. Táplálkozással összefüggő betegségek	219
5.13.1.3. Élelmiszer-ártalmak	219
5.13.2. Soványság	220
5.13.3. Kövérség (obesitas, adipositas)	221
5.13.3.1. A kövérségre vonatkozó elméleti megfontolások	221
5.13.4. Az elhízás kockázatai	223
5.13.5. Korai táplálási nehézségek, egyéb táplálkozási zavarok	225
5.13.6. Tej-, tejtermék- és más emésztési zavarok	227
5.13.7. Hányás, hasmenés, székrekedés (obstipáció, konstipáció)	229
5.14. Érzékelő szervrendszerek	230
5.14.1. Hallás és egyensúlyozás	230
5.14.1.1. Fejlődési rendellenességek	230
5.14.1.2. Hallásvesztéssel járó szindrómák	232
5.14.1.3. Szerzett hallászavarok	234
5.14.1.4. Daganatok	234
5.14.1.5. Anyagcsere-betegségek és hallásromlás	235
5.14.2. Látászavarok	235
5.14.3. Ízérzési és szaglási zavarok	236
5.15. A bőr betegségei	237
5.15.1. Fertőzések	237
5.15.2. Daganatok	238
5.15.3. Az elszarusodás zavarai	239
Felhasznált irodalom	241

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönettel tartozom a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar korábbi és jelenlegi vezetőségének, továbbá a Gyógypedagógus-képző Intézet előző és mostani vezetőségének, hogy a tanulásban és az értelmi képességekben akadályozott gyermekek tanítására vállalkozott hallgatókat oktathatok, és az oktatási anyag nyomtatásba kerülhetett.

Hálásan köszönöm feleségemnek önzetlen támogatását mind az egyetemi oktatói, mind a könyvírói munkámban!

A szerző

TISZTELT GYÓGYPEDAGÓGUS HALLGATÓ!

Ezzel a rövid összefoglaló könyvvel nem célom, hogy teljes körű ismeretséget szerezzenek a betegségekről, de kell, hogy legyen egészségügyi intelligenciájuk, mert szervi bajban, egészségkárosodásban szenvedőket tanítanak, gondoznak, ezért szükségük lesz hivatásuk kiteljesedéséhez alapvető tájékozottságra az ember betegségeivel kapcsolatban.

Törekedtem, hogy magyarul írjam a lehető legtöbb latin és más nyelven említett kifejezést, szakszót, kivéve, amelyiknek nincsen egyszerű, könnyen érthető vagy általánosan ismert magyar megfelelője.

Határozott szándékom, hogy Önök, akik életüket testi és szellemi hátrányokkal küszködők tanítására, támogatására, segítésére áldozzák, alapos tudás birtokába jussanak, amely révén adott helyzetben el tudnak igazodni a betegségek rengetegében, és ne bizonytalankodjanak, hogy kihez forduljanak tanácsért, megoldásért. Emellett rálátást kapjanak a mindennapi munkában előforduló, a családon belül, a tanítványok között fellépő egészségügyi gondokra. Legyen támaszpontjuk a körülöttük áradó, az Önökre zúduló „**ismeretterjesztés**” zavaros adataiból, anyagaiból kirostálni a hibákat, a feleslegeket, hogy „**legyen hova menekülni**” a **tisztán látás végett**.

A könyv fejezetei nem követik sem a kórtan könyvekét, sem a szakterületek (belgyógyászat, sebészet stb.) hagyományos tananyagát. **Az általános ismeretanyag, az idegrendszer, az érzékszervek, a beszéd és a légzés szervrendszere betegségeinek kiemelt tárgyalása** mellett az egész szervezetet érintő komoly egészségromlással, éleveszéllyel járó betegségcsoportokról is alapos ismertetést tartalmaz a kezükbe adott összefoglalás. Vonatkozik ez a törekvésem korunk sok áldozatot szedő kóros állapotaira: **a rosszindulatú betegségekre, az érrendszeri bajokra és a metabolikus szindrómára**.

Több fejezet anyaga benne van korábban megjelent könyveimben, nem ismétlem azokat, hanem az adott helyen utalok rájuk, hol olvashatók. Aki szeretne elmélyülni bizonyos területekben, a bőséges forrásanyagban talál rá lehetőséget. Sikeres vizsgákat, elismeréssel díjazott életpályát és szeretetteljes, boldog családi életet kívánok!

Orosháza-Gyopárosfürdő, Szeged 2021-2022.

Dr. Szabó Mihály
professor emeritus